

הסבר מחלוקת הרמב"ן והר"ח ע"פ שני צדדי הספק ביחס בין העדות לפסק הדין.
אם נקבל את ההבנה הפשוטה שהר"ח והרמב"ן נחלקו ולא כש"ך, נלענ"ד שניתן להסביר את שורש מחלוקתם בשתי צורות:
א. בגדרי דינא דגרמין, ואכמ"ל.
ב. האם פסק הדין מהוה חלק אינטגרלי מן העדות וזוהי דעת הרמב"ן, וממילא ברור שיש לזה גדר של גרמין, או שפסק הדין נוצר על ידי בית הדין על פי עדות העדים והעדים אינם אלא מספקי מידע ואז יש לזה גדר של גרמא, וזוהי דעת הר"ח, וממילא קושיות הש"ך (המובאות בהערות) נופלות.

(2) הגדרת העבירה עליה נותנים עונש 'כאשר זמם', ומלקות בבן גרושה וכן חלוצה על פי הרמב"ן.

הרמב"ן בחידושו על מסכת מכות⁷, בדיון בדין מלקות בבן גרושה וכן חלוצה, כותב בצורה ברורה מאד שהעבירה היא 'לא תענה', וז"ל: "...ומיהו כי לקו משום לאו ד'לא תענה' [הוא] דלקו, דהכא גלי רחמנא דלקו אהווא לאו, והיינו דנקט ר' מאיר לאו דלא אשכחן מלקות אלא אלא, והיינו דאמרי רבנן דאזהרה לעדים זוממין הן, לאו למימרא דלא לקו עליה דכל לאו ודאי אזהרה הוא ולקי, אלא ה"ק, היכא שהעידו בו שהוא חייב מלקות אין לוקין אלא מ' ועונש אותו הלאו הוא 'כאשר זמם' והכי אמר רחמנא 'לא תענה ברעך עד שקר', ואי ענה – 'ועשית לו כאשר זמם' הילכך כל היכא דמקיימי' בהו כאשר זמם ודאי לקי עליה, דהא גלי רחמנא 'והצדיקו', ולא ענשי' ליה אלאו ד'לא תענה' בעונש אחר, שזהו עונשו. אבל כי לא מקיימין ביה 'כאשר זמם' ודאי לקי עליה, דהא גלי רחמנא 'והצדיקו', ושמעתין אליבא דכולהו אתיא" וכו'.⁸

יוצא מדברי הרמב"ן הנ"ל במפורש שמלקות בבן גרושה וכן חלוצה הם מלקות על לאו ד"לא תענה".

על פי דברי הרמב"ן מחויבים להסביר את דברי הרמב"ן המופיעים בריטב"א⁹: "הקשה בתוספות – למה לא שנינו לזו במשנתנו שאין משלמין את הכופר? ותירצו – דכיון שלמ"ד כופרא ממונא משלמין [אליבא] (אף) דרבנן ור"ע [לא] סבירא ליה הכי בפלוגתא לא בעי

מכל הנ"ל הגיע הש"ך למסקנה שגם לר"ח יהיה חייב מדין דינא דגרמין, ע"ש באריכות. קצוה"ח על אחר מקשה מהרמב"ן בחידושו למכות הנ"ל, שמפורש שהר"ח חולק על הרמב"ן ולא כש"ך, וז"ל קצוה"ח: "ובש"ך שפך סוללה וכתב שבחנם הרעישו הגדולים בזה, דגם דעת ר"ח ורמב"ן דמשלמין משום ד"ג, אלא שהרמב"ם והר"ח מייירי מתשלומי הזמה דקנס הוא ע"ש וכ"כ בט"ז. אבל חזי מאן גברא רבא קמסהיד והוא הרמב"ן בחידושו למכות כתב בפירוש שהר"ח חולק, וכתב באומר עדות שקר העדנו לא סגיא דאין משלמין אלא עדותן שהעידו נכונה חשבינן ליה, וסיים ז"ל: והרב ר' משה הספרדי פוטר אע"פ ששילם על ידו והודו עכ"ל ובדאי לא היה ספר הרמב"ן לפני הש"ך והט"ז וכו' ע"ש.

7. ב', ע"ב, ד"ה 'ותיפוק ליה'.

8. מכות ב', ע"ב בא"ד 'ת"ר ד' דברים'.